

ČASOPIS ADIKTOLOGIE OSLAVIL 15 LET OD SVÉHO ZALOŽENÍ

Vážení čtenáři,
rád bych se s vámi podělil prostřednictvím tohoto editoria-
lu o několik vzpomínek a reflexí spojených se vznikem a exis-
tencí našeho časopisu a současně nastínil i část našich úvah
ve vztahu k jeho funkci a budoucímu směřování. Přestože
Adiktologie vychází již 15 let, je to ve srovnání např. s naším
partnerským časopisem Alkoholizmus a drogové závislosti
(ADZ), který vychází na Slovensku, krátká doba. ADZ (pů-
vodně Protialkoholní obzor) totiž patří k nejstarším časopi-
sům o závislostech v Evropě a vychází již od roku 1963. Oba
časopisy současně spojuje více, než by se mohlo zdát. Po roz-
padu federace to totiž byla právě naše (česká) frustrace, že
jsme ztratili vlastní národní časopis. ADZ byl do té doby
právě oním společným časopisem a plnil funkci národního

Prof. Vlado Novotný. Dlouhodobě působil jako šéfredaktor slovenského
časopisu Alkoholizmus a drogové závislosti a jako člen redakční rady
časopisu Adiktologie

časopisu. Ačkoli mnoho kolegů předpokládalo, že by se tak
mohlo dít i po zmíněném rozpadu federace, nebylo tomu tak
a nedařilo se to. Současně symboly a společenské, a konec-
konců i odborné důvody „umějí“ být velmi silnými faktory
způsobujícími změny a vyvolávajícími emoce. Prvních pět
let to možná nebylo až tak zřetelné, ale ve druhé polovině
90. let začaly některé procesy být patrnější, závažnější a ak-
celerující právě na české straně. Ke třem zřejmě nejsilněj-
ším faktorům, které ovlivnily celý proces ústíci až do založe-
ní časopisu, je třeba dát kontext. Prvním faktorem bezespo-
ru byl v té době již naplno rozjetý proces vývoje vzdělávacích
programů pro lidi pracující v závislostech (podrobněji viz
Miovský, 2007; Miovský et al., 2014b). Tehdejší rychlost, in-
tenzita a chuť něco ve vzdělávání začít systémově řešit byla
velká a začala lidi spojovat. Současně (druhý faktor) se v té
době konstituoval rámec vedoucí k výraznému zvýšení záj-
mu o výzkum závislostí, zároveň se na konci 90. let začal
odehrávat v této oblasti generační střet ústící až k projektu
Phare Twinning 2000 a soubor koncepcí a pojetí budoucího
Národního monitorovacího střediska (NMS). Není bez zají-
mavosti, že vedoucí této komponenty zmíněného projektu,
Tomáš Zábranský, byl současně jedním z ústředních hyba-
telů přípravy a realizace naprosto zásadního a přelomového
projektu PAD (Projekt analýzy dopadů nové drogové legis-
lativy v ČR), jemuž následně časopis Adiktologie věnoval
celé první speciální a první plně bilingvní číslo (supple-
mentum 2001). To byl velmi významný třetí impuls/zdroj
energie. Byl to totiž současně právě tým okolo komponenty
Phare projektu, překrývající se personálně do velké míry
s týmem projektu PAD, který znamenal zásadní koncentra-
ci lidí realizujících výzkum a ambici nedělat takovouto prá-
ci nahodile či jako „vedlejšák“, ale začít se jí věnovat syste-
maticky. A to s sebou přináší též téma publikačního prosto-
ru. Nezanedbatelným třetím faktorem pak byla výše
zmíněná frustrace z chybějícího národního časopisu reflek-
tujícího dění v ČR, facilitujícího klíčová témata, pomáhající-
ho moderovat diskusi o citlivých a klíčových konceptech
oboru, zlepšit jeho sebereflexi atd.

Rád bych využil této příležitosti a zmínil role několika
aktérů stojících u zrodu časopisu. Nikoho nepřekvapí ve
vazbě na předešlý popis, že jedním ze sedících u stolu byl
Kamil Kalina, neutuchající iniciátor mnoha akcí v oboru,

který dodával nápady a podněty, byť tehdy plnil také roli kritika (často velmi ostrého) neustále otevírajícího různá „ale“ a nepřestávajícího přinášet alternativy řešení. Petr Popov vnašel do diskuse jednak (někdy velmi potřebný) klid, jednak klinický rozměr a vazbu na odbornou společnost. Kořeny národního časopisu musí být zapuštěny v odborné společnosti a měly by tvořit velmi úzké propojení z logiky věci. Ladislav Csémy, vypadající většinou jako seriózní konzervativní muž, se tehdy projevil také ve své druhé přirozenosti, kterou je neuvěřitelný smysl pro humorné zkratky a nečekané nápady. Byl velmi inspirující, nevázal se na to, „co jde, nebo nejde“, a prostě dával podněty a podporu jít do nejistého podniku. Naši pěti uzavíral Vladimír Řehan coby vážený muž z vedení Palackého univerzity (prorektor) a vedoucí Katedry psychologie v Olomouci (u kterého jsem mj. v té době působil jako odborný asistent a Ph.D. student). Právě Vladimír byl kolektivně přemožen argumenty, svolil a stal se prvním vedoucím redaktorem zakládaného časopisu.

Doc. Vladimír Řehan jako děkan Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci

Úplně první diskuse a plány (konec roku 1999 a rok 2000) byly velmi zmatečné a nejasné. Ihned se projevil snad všechny výhody i nevýhody najednou. Od naprosté skepse a nedůvěry (jedna z kolegyně to vyjádřila tehdy slovy, „takto se přece časopis nedělá...“) až po velkorysé úvahy a dalekosáhlé plány, co vše by časopis mohl a měl splnit a dělat. U zlomového momentu pak stál tehdy další důležitý

člověk, Josef Radimecký. Ten mi pomohl ujasnit ekonomický rámec (donutil mě dát vše na papír) a dohodl schůzku na ambasádě Nizozemského království, na kterou se mnou jel. Schůzka dopadla úžasně, po sepsání a odevzdání grantu, který byl následně schválen, jsme získali první peníze na základní vybavení celé redakce časopisu a na první rozjezd. RVKPP pak spolu s dalšími institucemi projekt podpořila provozně a v roce 2001 mohla začít vycházet první čísla. První ročník byl ve znamení neuvěřitelného tápání a usazování chodu redakce a zajištění technické stránky. Završen pak byl speciálním číslem v českém i anglickém jazyce, které se stalo na dlouho vzorem a látkou, a to jak obsahově, tak formálně. Zmínit bych měl také dva další lidi a poděkovat jim, protože pomohli dát časopisu tvář. Každý trochu jinak. Prvním je Hana Valihorová, která časopisu vtiskla grafickou podobu a mně zajistila na několik let trápení jak takto vysoké laťce dostát v procesu zlomu rukopisu a tisku. Ale stálo to za to a časopis má naprosto originální a troufám si říci, že krásnou podobu. Kromě obsahu prostě také dobře vypadá a neztratí se ani mezi zahraničními časopisy. Přestože náš boj o grafickou úpravu a technické zpracování stál ještě mnoho bojů, diskusí a změn atd. Tím dalším člověkem pomáhajícím časopisu na svět byl František Šalé a jeho malé rodinné vydavatelství Albert v Boskovicích. Víím, že bez něj by to prostě zhavarovalo celé. Poskytl zázemí, cenné rady, pomáhal mi řešit zpracování rukopisu, hledat tiskárny, řešit distribuci atd. Jeho zkušenosti byly důležité a de facto hodně díky němu přežil časopis první tři roky.

S velkou ambivalencí musím hodnotit prvních deset let života časopisu. Bylo to o velkém boji a velkém hledání. Po všech stránkách. Kvalita a odborná úroveň, vedle grafiky, ceny a dalších témat, to vše byly někdy smrtelné kombinace. Celé toto období časopis např. neměl normální „paper flow“, tedy standardní proces zpracování rukopisu a oponentských posudků. Každé číslo bylo originál a každé číslo jsme chystali sólo, protože do redakce nechodily (až na výjimky) rukopisy samy a přímo. Tedy pro každé číslo se museli autoři motivovat, stokrát (někteří) uhánět, připomínat atd. Neustále jsme museli dokola řešit podporu autorské základny a končili často v neuvěřitelných kruzích, kdy následně tento nestandardní stav vedl např. k problémům jak říci autorovi, který byl pět měsíců uháněn, aby dodal rukopis, že rukopis něco nesplňuje a je třeba jej přepracovat dle oponentního posudku, nebo dokonce jak sdělit, že článek byl odmítnut k tisku. Byla to často velmi nepříjemná dilemata a řešení se někdy nehledala snadno, některé diskuse končily i velmi nemilými dohrami a konflikty. Ale zvládli jsme to a po prvních deseti letech nabral časopis takový vývoj, že dnes můžeme i přes všechny limity a potíže řešit i to, že za počet odmítnutých rukopisů po review by se nemusel stydět ani leckterý zahraniční časopis. Máme co tisknout a úroveň článků, pestrost témat a jejich význam jdou jednoznačně vzhůru a poslední ročníky od roku 2012 podle mne nenechá-

Prof. Tomáš Zima, vedoucí redaktor časopisu Adiktologie

vají nikoho na pochybách, že se časopis vyvíjí a žije. Myslím, že v tomto směru role a vliv současného vedoucího redaktora Tomáše Zimy je zcela zřejmý, pomohl celý proces završit, dát časopisu jasnou vyprofilovanou tvář a zařadit jej mezi úspěšné tuzemské odborné časopisy.

Co je vlastně to, co činí odborný časopis tím specifickým publikačním prostorem, pro který užíváme termín národní časopis? Vícekrát se toho v textu dotýkám, ale možná není od věci být více explicitní. Ještě dále bude zmíněno, že mezi takové funkce patří propojování domácí a zahraniční scény a vzájemné informování o dění v oboru. Pro národní časopis je však současně stejně zásadním úkolem facilitovat klíčová témata a diskusi o nich. V posledních letech to byly například aktivity spojené se vznikem první koncepce vědy a výzkumu v ČR specificky pro oblast závislostí (Miovský et al., 2014a) či zmíněná diskuse ke vzdělávání v oboru. Koneckonců právě tato vlna spojená s projektem NETAD vyvolala také polemiky a diskusi nejen v kuloárech a na AT konferenci, ale zpětně také na stránkách samotného časopisu (např. Nepustil et al., 2014 nebo Libra, 2014). Otvřela se zajímavá témata ve vztahu ke koncepčnímu nastavení školské prevence a vyrovnání se s problémem vícečetnosti ve školské prevenci (např. Miovský, Gabrhelík, 2015). Časopis prezentoval také první výsledky práce studentů nového samostatného doktorského (Ph.D.) studijního programu adiktologie a věnoval mu celé profilové číslo (viz např. Kalina et al., 2015 nebo Brenza, Gabrhelík, 2015). V tomto smyslu práce nezůstala stát a dařilo se prezentovat zajímavé práce a myšlenky.

Ve vývoji časopisu Adiktologie sehrála velkou roli ale ještě jedna věc. Ta také ukázala a ukazuje, jak důležité je nezakoukat se do sebe a nezapomínat, že vše se nenachází

mezi Krkonošemi a Šumavou, že obor ve světovém měřítku někam směřuje a my jsme jeho součástí. Velmi malou součástí s velmi zanedbatelným vlivem. Dát věci do kontextu a dívat se na ně trochu s odstupem, popřípadě mít trochu jiná měřítka a odstup, to vše bylo vymožeností, kterou jsme pro časopis získali jeho přijetím do ISAJE (International Society of Addiction Journal Editors) v roce 2003. Když jsem tehdy poprvé vyrazil na zasedání ISAJE a podařilo se mi hned na úvod ztratit se v přístavu v Aténách, moje pocity velmi vystihovaly těch 15 let s časopisem. Nicméně svou loď jsem nakonec v přístavu našel, na ostrov Hydra dorazil a přes všechnen stres a nejistoty představil časopis, redakci a stihl se zamotat v diskusi. V auditoriu seděla všechna ta jména, která jsem znal jen z časopisů, včetně hlavního iniciátora vzniku ISAJE, kterým byl prof. Griffith Edwards (1928–2012). Kolena se mi tehdy klepala hodně. Nicméně časopis byl přijat pozitivně a stali jsme se řádnými členy. Dokonce v roce 2010 jsme organizovali jubilejní 10. výroční konferenci zde v Praze a tehdejší prezident ISAJE Peter Miller velmi pomohl při změnách časopisu a jeho zařazení do indexačních systémů (zlomový byl tehdy pro nás SCOPUS). Ani současný prezident Richard Pates není bez vztahu k Praze a mj. již dvakrát přijel za našimi studenty, měl zde workshopy a prezentace. Převzetí úřadu od něj v roce 2016 je pro mě v tomto smyslu skutečnou výzvou a beru je jako velké ocenění naší práce v ISAJE a podílu na jejím rozvoji.

Každé zasedání ISAJE nabízí také seznámení s historií místa konání. Fotografie z Bar Harbor (2009) v USA, majícího zajímavou historii v průběhu alkoholové prohibice 20. let minulého století. Druhý zleva autor editorialem, dále prof. Robert Balster, prof. Peter M. Miller a prof. Robert West

Myslím, že i přes obrovské množství překážek a problémů se za 15 let podařilo etablovat časopis, který dobře reprezentuje svůj obor a který je dnes jasně profilován a tematicky usazen. Současně má za sebou první dětské nemoci a zvládl důstojně jak kolize s formálním systémem indexace, tak s dalšími úskalími, včetně např. tuzemského systému hodnocení (tzv. seznam akceptovaných odborných časo-

Když kulaté jubileum, tak s dortem. ISAJE v Praze dostalo k 10. narozeninám svůj vlastní dort

pisů atd.). Bude dále záležet na lidech v oboru samotném, do jaké míry časopis budou využívat a dále kultivovat, a zda jeho role národního časopisu bude nadále nejen udržena, ale také dále rozvíjena. Poděkoval jsem již jak předchozím šéfredaktorům, tak dalším lidem, kteří *Adiktologii* pomohli na svět. Zbývá mi poděkovat lidem, kteří se nejvíce zasloužili o těch 15 let v technické redakci a ve vydavatelství. Patří mezi ně Roman Gabrhelík, Michaela Malinová, Soňa Čechová, Marie Šťastná, Vojtěch Hanus, Jiří Bareš a Jaroslav Šejvl. Doufám, že celá ta více než 15letá snaha stála za to, a časopisu bych rád popřál do budoucna co nejlepší autory s ambicí psát dobré a kvalitní texty, a čtenáře, které texty baví, zajímají a mají chuť se více dozvědět o všem novém v oboru a třeba i chuť rozpoutat diskusi.

V Praze 15. srpna 2015
 prof. PhDr. Michal Miovský, Ph.D.
 zástupce vedoucího redaktora časopisu *Adiktologie*
 a viceprezident ISAJE

LITERATURA

- Brenza, J., Gabrhelík, R. (2014). Use of opioid and stimulant medications in the Czech Socialist Republic before the "Discovery" of the clandestine manufacturing of locally-specific stimulants and opiates. *Adiktologie*, 14(3), 284–293.
- Kalina, K., Rubášová, E., Miovsky, M., Čablová, L., Šťastná, L. (2014). The effects of ADHD on the process and outcome of drug treatment in therapeutic communities in the Czech Republic – A pilot study [Vliv ADHD na proces a výstupy léčby u klientů terapeutických komunit pro drogově závislé v České republice – pilotní studie]. *Adiktologie*, 14 (3), 228–246.
- Libra, J. (2014). What we are talking about when we talk about Addictology. [O čem mluvíme, když mluvíme o adiktologii]. *Adiktologie*, 14(3), 207–208.
- Miovský, M. (2007). Zdravotnický obor adiktologie: reflexe vzniku, současného vývoje a budoucího směřování kvalifikačního studia. *Adiktologie* 7(2), 138–153.
- Miovský, M., Gabrhelík, R., Libra, J. (2014a). The draft strategy for addiction science and research in the Czech Republic. *Adiktologie*, 2014, 14(3), 294–308.
- Miovský, M., Gabrhelík, R. (2015). Structure of an implementation plan for the national system of school-based prevention of risk behaviour in the Czech Republic for 2015–2025: Harmonisation of the approaches adopted by the Ministries of Health and Education [Struktura návrhu implementačního plánu národního systému školské prevence rizikového chování v České republice pro období 2015–2025: harmonizace přístupu resortu zdravotnictví a školství]. *Adiktologie*, 15(1), 88–105.
- Miovsky, M., Kalina, K., Libra, J. (2014b). Education in Addictology in the Czech Republic: The scope and role of the proposed system. *Adiktologie* 14(3), 310–328.
- Nepustil, P., Larisch, J., Černý, J. (2014). Několik výhrad ke koncepci adiktologických služeb. *Adiktologie*, 14(3), 329–331.